

Ffoaduriaid Iddewig ym Myddin Prydain yn ystod yr Ail Ryfel Byd

Nodiadau i Athrawon

Yn y wers hon, bydd myfyrwyr yn dysgu am ffoaduriaid Iddewig a ymunodd â lluoedd arfog Prydain yn ystod yr Ail Ryfel Byd.

Ymunodd rhai ffoaduriaid â lluoedd arfog Prydain i ymladd yn ôl yn erbyn pwerau'r Echel (*Axis*). Ar y dechrau, yr unig uned y gallai ffoaduriaid o Awstria a'r Almaen ymuno â hi oedd y Corfflu Arloeswyr Milwrol Atodol (a ailenwyd yn y Pioneer Corps yn 1940). Uned oedd hon heb arfau a oedd yn darparu gwaith ar gyfer y rhai oedd yn defnyddio eu dwylo ar gyfer eu gwaith ar gyfer unedau milwrol o fewn y fyddin Prydeinig. Ymunodd tua 4,000 o ffoaduriaid Iddewig â'r Pioneer Corps yn ystod y rhyfel. Ar ôl y caethiwo torfol ym mis Mehefin 1940, roedd ymuno â'r Pioneer Corps yn un ffordd y gallai ffoaduriaid gael eu rhyddhau. Roedd y gwaith yn cynnwys cloddio ffosydd, adeiladu pontydd, a chlirio ffyrdd. Sefydlwyd canolfan hyfforddi ym Mhwlheli ar Benrhyn Llŷn yn 1940.

O 1942, caniatwyd i ffoaduriaid o Awstria a'r Almaen ymrestru (*enlist*) i unedau technegol a Lluoedd Arbennig, ac yn y pen draw, codwyd yr holl gyfyngiadau ar wasanaethu. Roedd ffoaduriaid oedd yn gwasanaethu yn y fyddin weithiau'n cael eu hadnabod fel 'Gelynion Estron Teyrngar y Brenin'. Ymunodd tua 10,000 o ffoaduriaid o'r Almaen ac Awstria â lluoedd arfog Prydain rhwng 1939 a 1945.

Cysylltiadau â'r cwricwlwm

Cyfnod Allweddol 4
Hanes, Cymraeg

Cynllun Gwers

AMCANION DYSGU:

- Ennill gwybodaeth am rôl ffoaduriaid Iddewig yn lluoedd arfog Prydain yn ystod yr Ail Ryfel Byd, gan gynnwys eu gwasanaeth yng Nghymru.
- Deall pam yr ymunodd y ffoaduriaid â lluoedd arfog Prydain.

OFFER GOFYNNOL:

- Copïau o daflen waith myfyrwyr.
- Trawsgrifiad o'r clip sain.¹

DECHREUAD

Gan ddefnyddio bwrdd, ysgrifennwch 'Cenedligrwydd y milwyr a ymladdodd dros Brydain yn yr Ail Ryfel Byd'. Anogwch y myfyrwyr i ysgrifennu neu alw allan y cenedloedd y maen nhw'n credu a fu'n ymladd yn lluoedd arfog Prydain yn ystod yr Ail Ryfel Byd.

Rhai atebion nodedig: Prydeinig (Seisnig, Albanaidd, Cymreig, Gogledd Iwerddon); Indiaidd; Pwylaidd; Awstraliaidd; Seland Newydd; Canada; De Affrica; Indiaid y Gorllewin (Trinidad; Bermuda, Jamaica, Barbada; Guyana); Americanaidd; Ffrengig; Belgaid; Tsieciad; Slofacaid; Norwyad; Iseldiraidd; Gwyddelig. Roedd hefyd yn cynnwys rhai o Kenya; Ghana; Nigeria; Gambia; Sierra Leone; Nepal (Gurkhas).

A soniodd unrhyw un am rhai o dras Almaenig, Awstriaidd neu Eidalaid?

DATBLYGIAD

Ymunodd Herman Rothman, ffoadur o'r Almaen a arhosodd yng Nghastell Gwrych yng Ngogledd Cymru yn gynnar yn y rhyfel, â'r Corfflu Gwasanaeth Cyffredinol yn 1944, cyn cael ei drosglwyddo i'r King's Own Scottish Borderers. Ymunodd yn ddiweddarach â'r Corfflu Cudd-wybodaeth ac roedd ymhlith y bobl gyntaf i gyfieithu ewyllys wreiddiol Hitler pan ddarganfuwyd dogfennau wedi'u gwnio i ysgwyddau siaced yn perthyn i Heinz Lorenz, ysgrifennydd y wasg ar gyfer Joseph Goebbels. Wedi hynny ysgrifennodd lyfr, *Hitler's Will*, yn manylu ar ei brofiadau.

Gofynnwch i'r myfyrwyr ddarllen bywgraffiad byr o Herman Rothman yn gyntaf ac yna gwrandao ar ei [dystiolaeth yn disgrifio ei gymhelliant](#) dros ymuno â'r lluoedd arfog. Yna, gan weithio mewn paru neu'n unigol, dylai myfyrwyr ateb y cwestiynau canlynol ar eu taflen waith (**Tasg 1**):

¹ Rydym wedi ychwanegu trawsgrifiad y clip fideo, y gallwch ddewis ei rannu gyda'ch myfyrwyr os ydych chi'n meddwl y byddai'n ddefnyddiol. Mae'r trawsgrifiad yn Gymraeg a Saesneg tra bod y clip yn Saesneg yn unig.

1. Pam roedd Herman eisiau ymuno â'r lluoedd arfog?
2. Ydych chi'n meddwl bod ei resymau'n ddilys?

PRIF

Ganed Herbert Patrick Anderson yn 1913 yn yr Almaen fel Helmut Herbert Fürst. Yn chwech oed, symudodd i Fienna, Awstria. Cyrhaeddodd Brydain ym mis Mawrth 1939. Ar ôl dechrau'r rhyfel, llwyddodd i dderbyn statws 'estron cyfeillgar', a'i galluogodd i ymuno â'r Pioneer Corps. Bu'n gweithio yn Le Havre yn Ffrainc o fis Mawrth 1940 ond dychwelodd i Brydain yn dilyn enciliad Dunkirk. Cafodd ei adleoli i Gymru a bu'n ffodus i ddianc o ddamwain â ffrwydryn tir yn Noc Penfro a laddodd 19 o filwyr, gan gynnwys tri ffoadur Almaenig-Iddewig. Symudwyd ei uned wedyn i Gaerfyrddin. Gwasanaethodd yn ddiweddarach yng Ngwlad Belg, yr Iseldiroedd a'r Almaen, a daeth yn ddinesydd Prydeinig yn 1947. Bu farw Herbert yn Norfolk yn 2004.

Gofynnwch i'r myfyrwyr ddarllen bywgraffiad byr o Herbert Patrick Anderson yn gyntaf ac yna gwranddo ar y [clip, lle mae'n disgrifio ei gyfnod yn Sir Gaerfyrddin gyda'r Pioneer Corps](#). Yna, gan weithio mewn paru neu'n unigol, dylai myfyrwyr ateb y cwestiynau canlynol ar eu taflen waith **(Tasg 2)**:

1. A fyddai gwasanaethu yn y *Pioneer Corps* wedi bod yn waith siomedig i ffoaduriaid?
2. Sut gallai'r boblogaeth leol fod wedi ymateb i bresenoldeb Almaenwyr ac Awstriaid yn lluoedd arfog Prydain?

Un o'r unedau milwrol mwyaf adnabyddus yn cynnwys rhai o wledydd tramor oedd No. 3 Troop of No. 10 (Inter-Allied) Commando, gyda'r llysenw "X Troop", a leolwyd yn Aberdyfi, Gwynedd. Roedd y grŵp elitaidd hwn, a oedd yn cynnwys 87 o ffoaduriaid Almaeneg eu hiaith, wedi'u hyfforddi mewn cuddio, ymladd stryd, torri mewn i dai ac agor cloeon ar dir garw Eryri. Yn Iddewon yn bennaf, roedd yn rhaid iddyn nhw newid eu henwau a mabwysiadu gwahanol enwau rhag ofn iddyn nhw gael eu dal y tu ôl i linellau'r gelyn.

Ganed Colin Edward Anson yn Claus Leopold Octavio Ascher yn Berlin yn 1922. Arestwyd ei dad gan y Natsiaid a bu farw yng ngwersyll crynhoi Dachau yn 1937. Ffodd Colin i Brydain ar y Kindertransport ym mis Chwefror 1939. Llwyddodd i osgoi cael ei garcharu ac ymunodd â'r Pioneer Corps, cyn cael ei drosglwyddo i X Troop. Cafodd ei anafu'n ddifrifol yn gwasanaethu yn Sicily yn 1943. Yn dilyn llawdriniaeth ar yr ymennydd, ail-ymunodd â'i uned ac ymladd yn [gyn] Iwgoslafia a'r

Eidal. Ar ôl y rhyfel, bu'n gweithio yn yr Almaen yn ystod y broses ddadnatsieiddio. Priododd â'i gydffoadur Alice Gross a gweithiodd i wahanol gwmnïau teithio yn Llundain. Bu farw yn 2016.²

Gofynnwch i'r myfyrwyr ddarllen bywgraffiad byr o Colin Edward Anson yn gyntaf ac yna gwranddo ar [ei dystiolaeth yn disgrifio sut y newidiodd ei enw i ymuno â X Troop](#). Yna, gan weithio mewn parau neu'n unigol, dylai myfyrwyr ateb y cwestiynau canlynol ar eu taflen waith (**Tasg 3**):

1. Sut byddech chi'n teimlo pe byddech chi'n ffoadur yn cael cais i ymuno ag uned elitaidd yn y lluoedd arfog?
2. A fyddai newid eich enw yn broblem i chi? Eglurwch pam.
3. Pe bai'n rhaid i chi newid eich enw, pa enw fydddech chi'n ei ddewis?

SESIWN LAWN

Gofynnwch i'r myfyrwyr ystyried y cwestiynau canlynol a'u trafod fel dosbarth:

1. Mae'r Ail Ryfel Byd wedi'i ddisgrifio fel y rhyfel 'cyfiawn'. Beth hyn yn ei olygu yn eich barn chi?
2. Ydych chi'n meddwl bod gan Iddewon gyfiawnhad i ymladd dros y Cynghreiriaid?
3. O dan ba amgylchiadau fydddech chi'n teimlo bod cyfiawnhad dros ymladd?

Ffynonellau.

Commando Veterans Archive, *X Troop at Aberdyfi, 1943*

<<http://gallery.commandoveterans.org/cdoGallery/v/units/10IA/x+troop/3+troop+photos/3-Troop+10+IA+Cdo+pic3.JPG.html>> [cyrchwyd 15 Awst 2022]

Fry, Helen, *Churchill's German Army: The Germans who Fought for Britain in World War Two* (Cheltenham: The History Press, 2009)

Garrett, Leah, *X Troop: The Secret Jewish Commandos of World War II* (London: HMH Books, 2021)

Kern, Steven, *Jewish Refugees from Germany and Austria in the British Army, 1939-45* (doctoral thesis, University of Nottingham, 2014) <<http://eprints.nottingham.ac.uk/12964/>> [cyrchwyd 15 Awst 2022]

Leighton-Langer, Peter, *The King's Own Loyal Enemy Aliens: German and Austrian Refugees in Britain's Armed Forces, 1939-45* (Elstree: Vallentine Mitchell, 2006)

² The Newsroom, 'Obituary: Colin and Alice Anson', in *The Scotsman*, 19 July 2016

<<https://www.scotsman.com/news/obituary-colin-and-alice-anson-1471868>> [cyrchwyd 15 Awst 2022].

Refugees from National Socialism in Wales, *Refugees and Service in the Armed Forces* <<https://wp-research.aber.ac.uk/nsrefugeeswales/history/service-in-armed-forces/>> [cyrchwyd 13 Gorffennaf 2022]

The Newsroom, 'Obituary: Colin and Alice Anson', in *The Scotsman*, 19 July 2016 <<https://www.scotsman.com/news/obituary-colin-and-alice-anson-1471868>> [cyrchwyd 15 Awst 2022]

Trawsgrifiadau

[Herman Rothman yn disgrifio ei gymhelliad dros ymuno â'r lluoedd arfog](#)

I mi, roedd 'cydymffurfio' yn golygu cael bywyd hawdd. Roedd hyn yn golygu sut i osgoi pethau os gallwch chi. Fodd bynnag, roeddwn i'n meddwl 'Rwy'n ei wneud i bwrpas'. Rwy'n meddwl bod hyn yn rhywbeth a all fod yn endemig mewn pobl fel fi. Rydych chi'n gwybod eich bod chi'n ymladd dros achos arbennig, ac felly roedd popeth roeddech chi'n ei wneud er budd eraill. Dyna oedd ein delfryd ni mewn ffordd. Roedd gen i'r syniad delfrydol hwn yn fy meddwl. Roedd popeth roeddwn i'n ei berfformio ac yn ei wneud er budd cymdeithas, ac yn drylwyr wrth gwrs - yn gynhwysol [o] – chi eich hun. Os oeddech eisiau trechu Hitler, roedd yn rhaid i chi wneud hynny, ac mae hynny'n rhywbeth a'm hysgogodd i, a'm cymhellodd.

[Herbert Patrick Anderson yn disgrifio ei gyfnod yn Sir Gaerfyrddin gyda'r Pioneer Corps](#)

Ar ôl hir a hwyr, cyrhaeddais i Gaerfyrddin, yng ngofal grŵp bychan o tua 20 o ddynion. Roedd gennym ddyletswydd hynod o chwerthinllyd. Roeddem i gloddio tyllau i'r pridd mewn gwahanol fannau ledled y sir. Yn y tyllau hyn a oedd bron yn mor uchel â pherson, gosodwyd ciosgau pren a sedd, a'r syniad oedd y byddai dynion yn cael eu gosod yn y tyllau hyn, wedi'u cysylltu â'i gilydd dros y ffôn, os byddai goresgyniad yn cymryd lle. Gwnaethom y gwaith. Pob bore byddem yn cychwyn mewn lori, mynd i le arall, ar hyd a lled Sir Gaerfyrddin, a meddwl tybed pam, oherwydd pwy ar y ddaear, petaech chi'n Hitler neu'n un o'i gadlywyddion, fyddai'n rhagweld goresgyniad o Brydain drwy ddechrau yn ne Cymru? Byddai'n rhaid iddyn nhw ddod o gwmpas de-orllewin Lloegr, oni fyddai?

[...]

Wel, roddodd yr Almaenwyr ddim cynnig ar wneud hynny a dydyn ni felly ddim yn gwybod - roedden ni'n ... dwi'n meddwl yn aml a ydyn nhw'n dal i fodoli mewn ambell le ar hyd a lled Sir Gaerfyrddin o hyd.

[Colin Edward Anson yn disgrifio sut y newidiodd ei enw i ymuno ac X Troop](#)

Roedd fy enw yn dipyn o anhawster oherwydd roedd nifer o bobl eraill yr oedd eu henw'n dechrau gydag 'A' ac roedd tueddiad i ddewis enw lle byddai eich cyfenw a'ch enw cyntaf â'r un llythrennau blaen - rhag ofn bod hancesi wedi'u brodio, neu beth - ac Andrews ac Anderson, roedd yr holl 'As' amlwg eisoes wedi eu defnyddio. Ond ar yr eiliad honno, digwyddodd Avro Anson hedfan uwchben, a'm tarodd fi fel enw byr a dymunol iawn, ac enw nad yw'n gyffredin iawn, felly y funud honno

deuthum yn Anson, a daeth y Claus yn fy enw gwreiddiol yn Colin. Dewisais yr enw canol Edward yn y fan a'r lle, oherwydd edrychodd Capten Hilton-Jones i fyny a dweud, "Dim enw canol? Mae'n arferol cael enw canol." Felly, yn syml iawn, dewisais hwnnw ar hap, a dyna sut y newidiodd Claus Leopold Octavio Ascher yn Colin Edward Anson.